

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Уређивачки одбор

Др ИСИДОРА БЈЕЛАКОВИЋ, секретар, др ЈОВАН ДЕЛИЋ,
др САЊА БОШКОВИЋ ДАНОЈЛИЋ, др БОЈАН ЂОРЂЕВИЋ, др ПЕР ЈАКОБСЕН,
др МАРИЈА КЛЕУТ, др ПЕРСИДА ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО,
др ЖАНА ЛЕВШИНА, др ГОРАН МАКСИМОВИЋ, др ДЕЈВИД НОРИС,
др ПРЕДРАГ ПЕТРОВИЋ, др ГОРАНА РАИЧЕВИЋ, др ИВО ТАРТАЉА,
др СВЕТЛАНА ТОМИН, др РОБЕРТ ХОДЕЛ, др ВИДА ЏОНСОН ТАРАНОВСКИ,
др САША ШМУЉА

Главни и одговорни уредник

Др ЈОВАН ДЕЛИЋ

КЊИГА ШЕЗДЕСЕТ ПЕТА (2017), СВЕСКА 1

МАТИЦА СРПСКА

САДРЖАЈ

Студије и чланци

Др Душан М. Иванић, <i>Једноставни облици и генеза српске приповијестике</i>	7
Др Ана Н. Петковић, <i>Ахилово оружје и херојски кул код Пиндара и Софокла</i>	29
Др Наташа М. Половина, <i>Моштив блуднице у еписполијама кир-Силуановим – њорекло и функција</i>	43
Мср Ирена А. Плаовић, <i>Слајка и сивар и име: рејторичка природа Слова о светом кнезу Лазару нејознајоџ Раваничанина</i>	53
Мср Николина П. Тутуш, <i>Поејски хербаријум српске средњовековне црквене њоезије – симболика дрвџа, маслине и винове лозе у Србљаку</i>	71
Др Срђан В. Орсић, <i>Лик сџранца у романима Милована Видаковића</i> .	85
Др Саша Д. Шмуља, <i>Правацки идеолошки дискурс Анијуна Гусџава Мајџоша (у свџејлу њеџовоџ односа џрема Србима)</i>	101
Др Драгиња Л. Рамадански, <i>Кулџуролошка меморија једне заумне џесме Иџора Бахџерева</i>	119
Др Никола М. Бубања и др Александар Б. Недељковић, <i>Пуџовање кроз време као инсџрумент класних и националних џреокуџација у Х. Ц. Велсовој новели Времепплов и џричи Равнодушност црвеног сунца Миодраџа Б. Миловановића</i>	131
Др Корнелије Д. Квас, <i>Просџорна џрансџозиција Косџићевоџ начела укрџџаја</i>	145
Др Јована Д. Шалић, <i>Књџжевносџ у служби наџије</i>	159
Др Слободан В. Владушић, <i>Елементи џејскоџ свџа у роману Кад су цветале тикве Драџослава Михаиловића</i>	175
Др Александра В. Јовановић, <i>Криџички есеји о енџлеској књџжевносџи џрофесора Свџџозара Кољевића</i>	187
Др Александра Ч. Вукотић, <i>Од џоеџике џума до џоеџике џиџине: модерна исџџорија и нови џраџични нараџив</i>	201
Мср Јелена М. Журић, <i>Индивидуална лексика у роману Ода мањем злу Воје Чолановића</i>	219

Прилози и зраћа

Др Бојан М. Ђорђевић, <i>Писма Милице Јанковић Свећиславу Цвијановићу (из Архива Српске академије наука и уметности)</i>	241
--	-----

Оцене и прикази

Др Љиљана Пешикан-Љуштановић, <i>О шћосима и узорима идеалне владавине у српској средњовековној држави</i>	275
Др Немања Ј. Радуловић, <i>Индекс народних приповедака – приче о животињама и баснама</i>	278
Др Мато Пижурица и др Вера Васић, <i>О српском језику и његовим нормама кроз дијахронију и синхронију</i>	280
Др Ана З. Мацановић, <i>Поглед у ризницу воћарске лексике и терминологије</i>	289
Др Ана З. Мацановић, <i>О фразеолошким јединицама с религијским конјоненцијама у српском језику</i>	292
Др Владан З. Јовановић, <i>Вредан прилог српској граматици</i>	295
Др Драгана Б. Вукићевић, <i>О лепој свешћој којих нема</i>	299
Мср Милица В. Ђуковић, <i>Ното poeticus, ното heroicus</i>	304
Мср Милица М. Лазовић, <i>Између традиције и модерности</i>	308
Др Драгуљуб Ж. Перић, <i>Српска литерарна Ајланџида</i>	313
Др Душан М. Иванић, <i>Сажимања преводилачког искуства</i>	319
Мср Јелена Ђ. Марићевић, <i>Слике Најуља у српским шћосима: кавије од дијаманта и црне</i>	322
Јелена Р. Славковић, <i>23. међународни конгрес византијских шћудија</i> .	326

In memoriam

Др Милош Ђорђевић, <i>Мирослав Еђерић (1934–2016). Срећна рука Мирослава Еђерића</i>	329
Др Зорица Бечановић Николић, <i>Веселин Косић (1931–2016)</i>	337
Упутство за припрему рукописа за штампу	341
Contents	347

ПОГЛЕД У РИЗНИЦУ ВОЋАРСКЕ ЛЕКСИКЕ И ТЕРМИНОЛОГИЈЕ

(Неђо Јошић. *Воћарска лексика и терминологија у српском језику*.
Београд: Институт за српски језик САНУ, 2016, 219 стр.)

1. У оквиру едиције *Монографије* Института за српски језик САНУ већ тринаест година објављују се резултати истраживања спроведених у склопу научних пројеката чији је носилац Институт за српски језик САНУ. Ова едиција обухвата најширу проблематику српског језика, како књижевног тако и народног, у прошлости и у садашњости. Лингвистичку јавност овога пута обрадовала је књига бр. 24, под насловом *Воћарска лексика и терминологија у српском језику*, чији је аутор др Неђо Јошић, сарадник Института за српски језик САНУ и редактор *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* (Речника САНУ). Ово дело настало је као прерађена и допуњена верзија докторске дисертације аутора, која је под истим насловом одбрањена октобра 2013. године на Филолошком факултету Београдског универзитета.

2. Структура монографије је следећа – на почетку се налази *Увод* (стр. 1–7), а затим је воћарска лексика и терминологија обрађена у три поглавља: *Преглед воћарске лексике (на материјалу воћака сјабластица из фамилије Rosaceae)* (стр. 9–36), *Појединачни називи воћака: лексичко-семантички приписи* (стр. 37–107) и *Појединачни називи воћака: њворбени преглед* (стр. 109–128). Ова поглавља даље су раздвојена на потпоглавља, а на крају је дат и исцрпан *Закључак* (стр. 129–142), такође раслојен на целине, које прате структуру рада. Након закључних напомена, придодати су још и резимеи на српском (стр. 143–145) и енглеском језику (стр. 146–148), обиман списак релевантне литературе (стр. 149–157), именски регистар (стр. 215–217) и биографија аутора (стр. 219). Посебно је значајно истаћи одељак *Индекс народних назива воћака (с локацијом и примјерима)* (стр. 159–214), о којем је исцрпније бити речи у тачки 8.

3. Након уводне речи, у *Уводу* су дате четири целине. У *Општим напоменама* (стр. 1–2) аутор пружа кратак преглед досадашњих истраживања народне терминологије код Срба и затим одређује језички аспект народног воћарства као предмет свог истраживања, одн. најављује да у даљем раду следи анализа лексема из лексичко-семантичке групе *врста воћке*, као и лексичких јединица које имају статус термина. Будући да је Вук Стефановић Караџић до појаве монографије др Неђе Јошића дао најисцрпнији и најцеловитији преглед српске народне воћарске лексике, сасвим је разумљиво што је један одељак посвећен *Воћарској лексци и терминологији у Вуковом Српском рјечнику* (стр. 2–5). Аутор у њему приказује особености ове лексичко-семантичке групе у Вуковој *Рјечнику*, посебно издвајајући поступке које је Вук користио при обради народних назива за појединачне врсте воћака. Наредно потпоглавље, *Корпус и опис грађе* (стр. 5–6), доноси податке о изворима које је аутор користио – поред Речника САНУ, у обзир је узето још двадесетак дела научног и публицистичког стила – у питању су различити речници, енциклопедије, приручници, дијалектолошке и др. студије, периодика итд. У одељку *Циљеви анализе и теоријско-методолошке поставке* (стр. 6–7) изнети су задаци које јасно прати структура наредних поглавља, чиме је омогућено прегледно и прецизно праћење

самог текста. Као свој први циљ аутор поставља осветљавање семантичке структуре, механизма полисемције и њихових функција, улогу анализиране лексичко-семантичке групе у деривацији, као и њено место у фразеологији и ономастици. Приликом остваривања ових циљева др Неђо Јошић служио се методом компоненцијалне анализе. Други, и основни циљ ове студије јесте систематизовање целокупне лексичко-семантичке групе и њено разврставање у низ семантичких категорија. Трећи циљ подразумевао је пружање јасне представе о творбеним средствима и творбеним типовима анализиране грађе.

4. Прво поглавље, *Преглед воћарске лексике (на материјалу воћака стаблашица из фамилије Rosaceae)*, раздјељено је на *Уводне најомене* (стр. 9–12) и пет целина. У уводном делу аутор најпре представља шематски приказ стаблашица (вишегодишњих калемљених и негованих воћака) и истиче како се у анализи усредсредио на воћке стаблашице из фамилије *Rosaceae* (*ружа*), будући да је у питању најшира фамилија која обухвата готово све важније воћке континенталног поднебља српске етничке територије. Одељак *Воћке из фамилије Rosaceae и њихови називи* (стр. 12–21) садржи кратак опис воћака из породице *ружа*, као и њихову класификацију по пореклу: у домаћу (словенску) лексiku сврстане су *јабука*, *крушка*, *шрешиња* и *вишња*, у лексiku турског порекла *бадем*, *кајсија*, *зерделија* и *мушмула*, а у лексiku латинског порекла *дуња*, *бресква* и *шљива*. У наредној целини, *Мјесто воћака у предању и култи код Срба* (стр. 21–23), аутор класификује воћке из фамилије *Rosaceae* према улози које оне имају у предању и култи код Срба, те тако издваја импозантну улогу *јабуке*, важну улогу *крушке*, спорадичну улогу *шљиве*, *шрешиње*, *вишње* и *дуње*, и као и воћке без улоге – *брескву*, *бадем*, *кајсију*, *зерделију* и *мушмулу*. Приказ вишезначности воћарске лексике представљен је у потпоглављу *Општа воћарска лексика: полисемантичка струкишура важнијих лексема* (стр. 23–28). Аутор овде запажа да већина лексема из анализиране лексичко-семантичке групе зна само за основна значења. Ипак, важније лексеме из ове групе (*јабука*, *крушка*, *шљива*, а уз њих и *бадем*) имају развијену полисемантичку структуру, чија су нова значења углавном мотивисана неком особином воћног плода. У одељку *Мјесто воћарске лексике у фразеолошком систему српског језика* (стр. 28–31) аутор издваја лексеме које се јављају међу конституентима фразеолошких конструкција – *јабука*, *крушка*, *шљива*, *шрешиња* и *дуња* (нпр. *јабука не пада далеко од стабла*, *чекајти крушке на врби*, *враћајти шљиве за брашно*, *зобајти шрешиње (с ким)*, *венујти као дуња*). Последњу целину о овом поглављу чини одељак *Улога воћарске лексике у деривацији и ономасици* (стр. 31–36). Као основинска лексика лексичког фонда српског језика, запажа аутор, речи из ове групе учествују у грађењу великог броја изведеница, углавном именица и придева. У вези са улогом овог лексичког слоја у ономастикону, издвојени су антропоними *Вишња*, *Дуња* и *Јабука* или *Јабучица*, као и бројни топоними (*Јабучје*, *Трешњево*, *Дуњак* итд.).

5. Најобимније поглавље у овој монографији носи наслов *Појединачни називи воћака: лексичко-семантички јрсишуй*. Поред *Уводних најомена* (стр. 37–41), издвојена су три одељка: *Воћни плод и његова обиљежја* (стр. 42–89), *Ономастички елементи у називима воћака* (стр. 90–100) и *Лексеме без јасне мотививисаности* (стр. 101–107), који су даље подељени на пододељке.

5.1. У оквиру првог одељка, аутор говори о боји покожице плода (стр. 42–53), те издваја воћке беличастих (нпр. *бјелијанка*), жутих (жућкастих) (нпр. *восковача*), плавичастих (нпр. *модруља*), зелених (нпр. *зеленика*), сивкастих (нпр. *сијерка*), црвених (румених) (нпр. *ружичарка*), тамних (загаситих) (нпр. *арайка*) и шарених плодова (нпр. *јеруша*). У даљем тексту описани су облик и величина плода (стр. 54–61), као и његов укус (стр. 62–66) и мирис (стр. 67–69), са шематским приказом назива воћака који су мотивисани овим особинама плода. Аутор затим анализира

структуру плода (стр. 70–78), описујући воћке чији су називи мотивисани чврстоћом плода (нпр. *камењача*), брашнавошћу плода (нпр. *кравајка*), воденим (млечним или сочним) плодом (нпр. *водењара*), масленим (нпр. *зејтинлија*) и гњилим плодовима (нпр. *ољњилача*). У вези са временом сазревања (стр. 79–85), издвојене су временске назнаке опште природе (нпр. *зимац*), црквени празници (нпр. *божићница*), као и време сазревања пољопривредних култура (нпр. *зобеника*). Последња целина у овом одељку посвећена је осталим спорадичним обележјима плода (стр. 86–89), међу којима аутор издваја спорадичне карактеристике покожице плода и спорадичне особине морфологије и структуре плода.

5.2. Други одељак раздељен је на три ономастичке групе. Прву чине антропониими (стр. 90–91) и аутор запажа како су антропониимијске основе у српској воћарској терминологији права реткост (нпр. *адамовка*). Друга, нешто обимнија ономастичка група, обухвата титуле и звања (стр. 92–94) (нпр. *кадунка*), док је најбројнији шематски приказ воћарских назива с топонимом у основи (стр. 95–100) (нпр. *књажевчанка*).

5.3. У трећем одељку издвојене су две скупине. Прву чине лексеме недовољно јасне мотивисаности и аутор овде сврстава називе воћака чији се товрбени елементи могу утврдити и чији се формални склоп да рашчланити, али остаје недовољно јасно какав је семантички садржај таквих деривата (нпр. *грабовача*, *дреновка*, *ћешлача*, *будалина*, *крстицац* итд.). Другој скупини припадају лексеме без јасне мотивисаности (нпр. *барашина*, *џаламаџа*, *јералма*, *луџија*, *џисина* и др.).

6. Дериватолошке карактеристике воћарске лексике и терминологије др Неђо Јошић описао је у трећем поглављу *Појединачни називи воћака: њворбени преглед*. Поред општих напомена (стр. 109–112) у виду проблематике идентификације основе, суфикса и одређивања границе на морфемном шаву основе и суфикса, аутор издваја одељак *Преглед изведених лексема по суфиксима* (стр. 113–124). Инвентар издвојених суфикса је велик – обухвата 82 суфикса, од којих су најпродуктивнија два: *-ка* (нпр. *будмика*, *крстиовка*, *николајка*) и *-ача/-јача* (нпр. *ђувњача*, *лубењача*, *црвењача*). У оквиру *Завршним размајрања* (стр. 125–128) приказане су и просте речи у воћарској терминологији (нпр. *рушић*), семантичко варирање, двојаке могућности творбе, други степен деривације и универбација, тј. свођење синтагматских форми на семантички еквивалентне једночлане јединице (нпр. *винска крушка* → *винарка*).

7. У *Закључку* су дати најзначајнији резултати истраживања у вези са општом воћарском лекиком (стр. 129–132), појединачним називима воћака и њиховом семантиком (стр. 132–133), воћним плодом и његовим обележјима (стр. 133–136), ономастичким особинама у именовању воћака (стр. 136–137) и творбом и творбеним типовима (стр. 137–142).

8. Поред исцрпне лексичко-семантичке и дериватолошке анализе лексема из лексичко-семантичке групе *вршиа воћке*, изузетно вредан део ове монографије представља *Индекс народних назива воћака (с локацијом и њимјерима)*. У оквиру овог одељка најпре се налази исцрпан списак извора који чине корпус истраживања, а затим је дат богат регистар грађе, са граматичким квалификаторима, примерима и њиховом локацијом, која обухвата различите крајеве (Врховину, околину Ужица и Сребренице, алексиначки крај, Славонију итд.).

9. Успешно спроведена анализа воћарске лексике и терминологије у српском језику др Неђе Јошића представљена је јасним, а опет стручним, научним језиком. Аутор је ову, за српско етничко и језичко поднебље значајну лексичко-семантичку групу, презентовао исцрпно, уз тачно навођење потврда и извора. Увидом у богату грађу из ове области, читалац стиче утисак о неопходности израде лексикона народне воћарске лексике и терминологије, те остаје искрена нада да ће овакво дело

проистећи из ауторовог будућег рада и тиме бити заокужен иовако изванредан допринос не само лингвистичким дисциплинама – српској терминологији, лексикологији и лингвокултурологији, већ и фолклористици и етнологији уопште.

Др Ана З. Маџановић
Институт за српски језик САНУ
Ђуре Јакшића 9, 11000 Београд, Србија
randjelovicana@yahoo.com

UDC 811.163.41'373.7(049.32)
UDC 811.163.41'276.6:2(049.32)

О ФРАЗЕОЛОШКИМ ЈЕДИНИЦАМА С РЕЛИГИЈСКИМ КОМПОНЕНТАМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

(Наташа Вуловић. *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртавања*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2015, 359 стр.)

1. Крајем 2015. године појавила се из штампе *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртавања* др Наташе Вуловић, сарадника Института за српски језик САНУ на пројекту *Лингвистичка исцртавања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*. Ово дело издао је Институт за српски језик САНУ као 23. књигу у својој богатој едицији *Монографије*. Студија др Наташе Вуловић представља измењену и прерађену верзију докторске дисертације под насловом *Фразеолошке јединице с религијским компонентима у српском језику*, која је одбрањена 2014. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Ауторка у овом делу представља резултате свог истраживања који су настали применом фразеолошког интердисциплинарног приступа у лингвистици. Изузетну вредност овог дела препознала је и српска лингвистичка јавност, те је књига *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртавања* др Наташе Вуловић добитник награде *Павле и Милка Ивић* за 2016. годину.

2. Композиционо посматрано, студија има *Увод* (стр. 13–31), пет поглавља (*Специфична природа фразеолошких јединица с религијским компонентима* (стр. 33–77), *Службено-семантичке одлике фразеолошких јединица с религијским компонентима* (стр. 79–109), *Семантика фразеолошких јединица с религијским компонентима* (стр. 111–181), *Компаративне (поредбене) фразеолошке јединице с религијским компонентима* (стр. 183–226) и *Лингвокултуролошки аспекти истраживања фразеолошких јединица с религијским компонентима* стр. (227–284)), затим *Закључна разматрања* (стр. 285–291), обиман списак извора и литературе (стр. 293–315), попис скраћеница књига Светог писма које су цитиране у раду (стр. 317–318), веома драгоцен инвентаранализираних фразеолошких јединица (стр. 319–335), два регистра – појмовни (стр. 337–343) и именски (стр. 345–352), резиме на три страна језика: енглеском (стр. 353–354), руском (стр. 355–356) и немачком (стр. 357–358), и, на крају, податке о аутору (стр. 359).

3. У уводном делу ауторка најпре описује интердисциплинарни карактер фразеологије као лингвистичке дисциплине, која у своја истраживања укључује и резултате других лингвистичких дисциплина, али и хуманистичких наука – со-